

5.sesija

DARBA TIRGUS

“Darba tirgus” jēdziens

Darba tirgus līdzinās labi zināmajam preču tirgum.

Darba tirgū **pircēji** – darba devēji, kuri meklē strādājošos.

Pārdevēji – konkrēto profesiju pārstāvji, kuri par atbilstošu algu ir gatavi pārdot savu darbu.

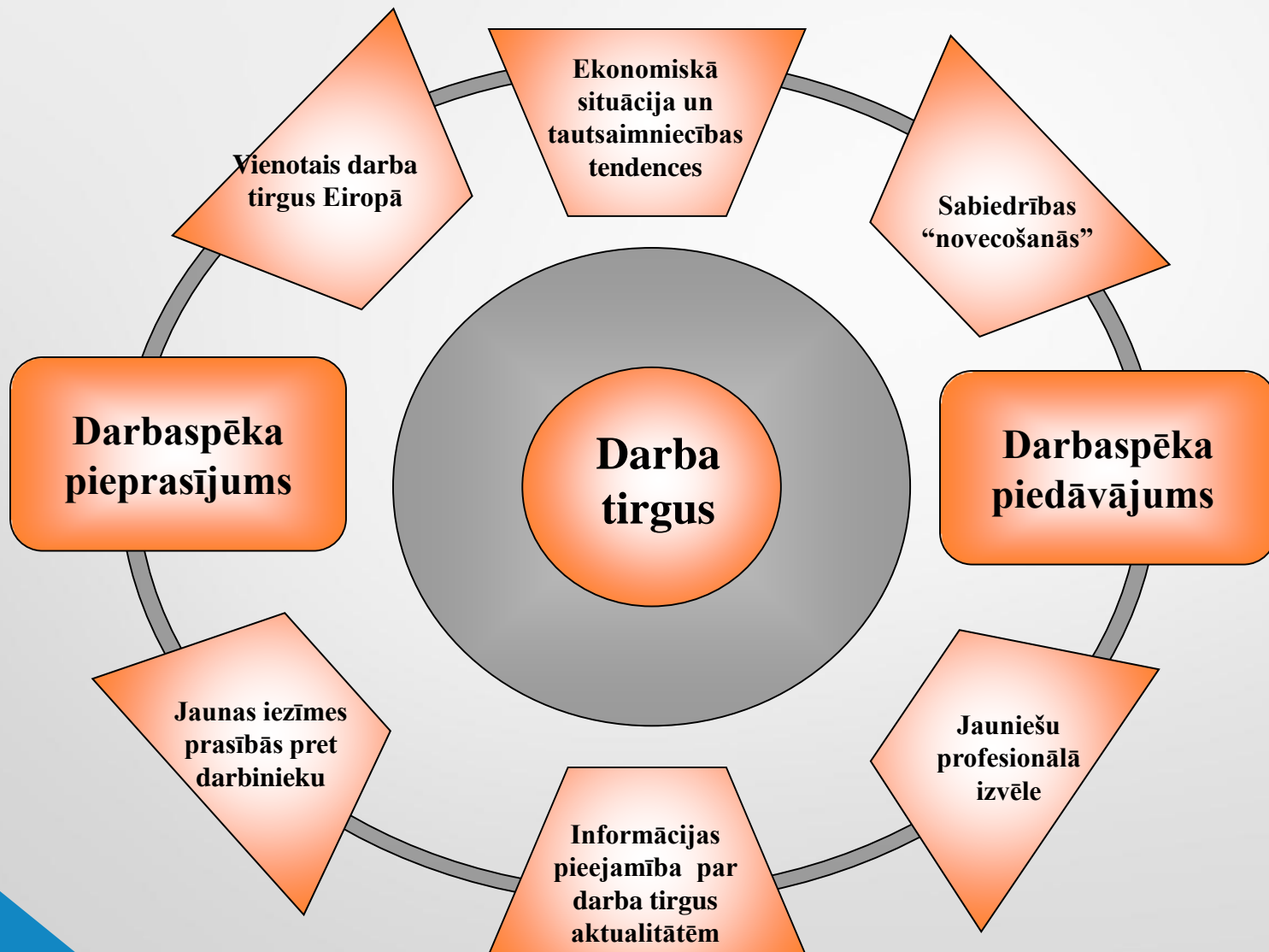
Darba tirgus **prece** – darbinieka prasme un gatavība veikt konkrēto darbu kādā no profesijām.

Darba tirgus ietekmējošie faktori

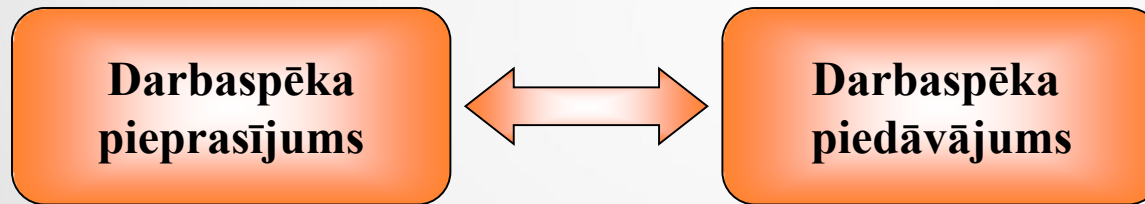

Kas ietekmē Latvijas darba tirgu?

Darba tirgus situāciju raksturojošie rādītāji:

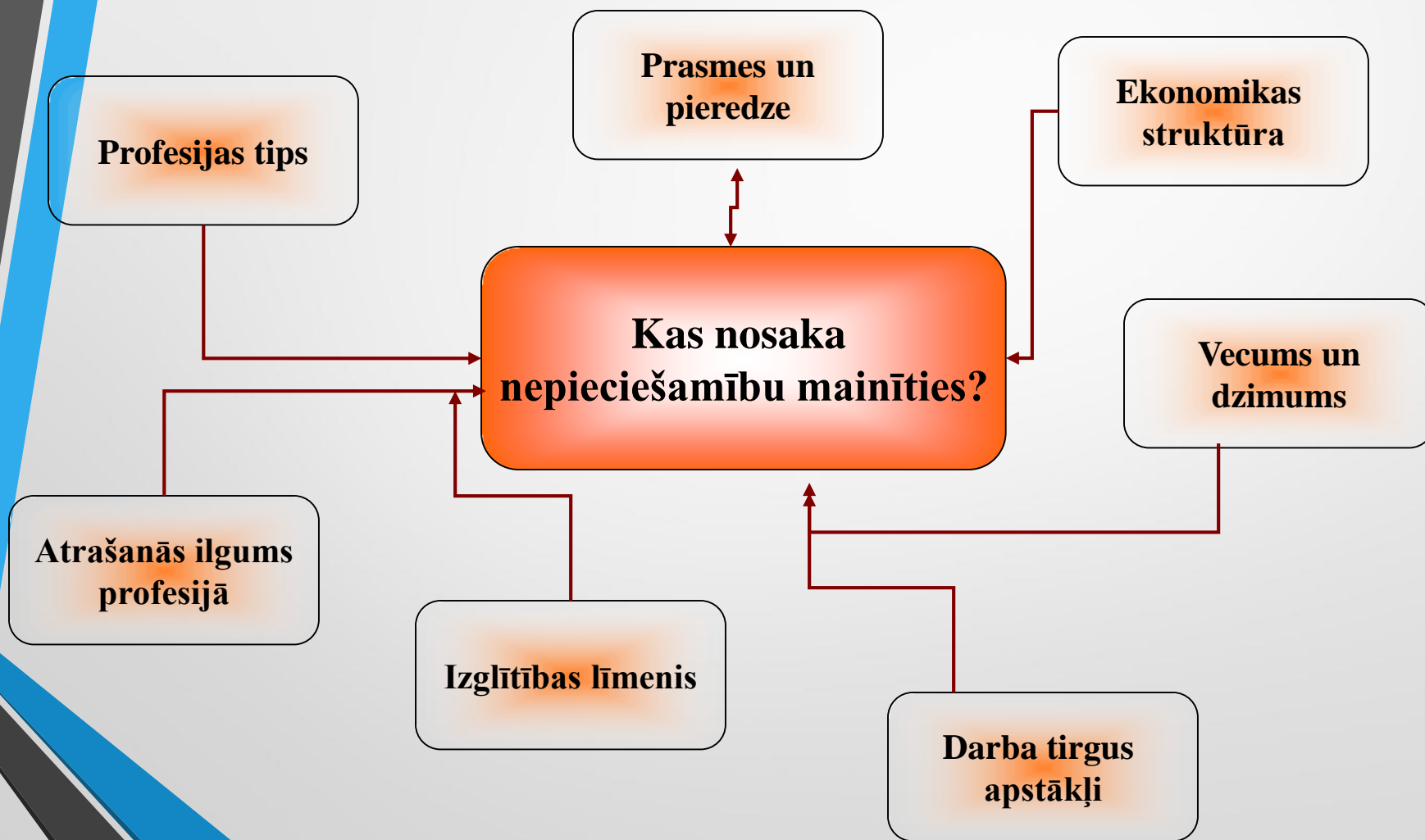
- Ekonomiskā situācija valstī, ekonomiskas un tautsaimniecības tendences, darba iespējas ārpus valsts robežām, dzīves tempa pieaugums un līdz ar to prasību palielināšanās pret strādājošo, nepieciešamība izglītoties visa mūža garumā ir tie **faktori**, kas ietekmē pieprasījumu pēc dažādu nozaru speciālistiem ar dažādu zināšanu līmeni un prasmēm;

- Dažādas iezīmes darba tirgus norisēs, kā, piemēram, informācijas pieejamība par aktualitātēm darba tirgū, sabiedrības “novecošanās”, atalgojums dažādās specialitātēs, jauniešu profesijas izvēle, cilvēku spēja un vēlme pievērsties mūžizglītibai un mainīt profesiju (profesionālā mobilitāte) ir tas, kas ietekmē cilvēku izvēli par labu kādai profesijai un gatavību strādāt šajā specialitātē un ietekmē darbaspēka piedāvājumu.

Profesionālā mobilitāte

Spēja pielāgoties darba tirgus prasībām un mainīt profesiju, ja tas nepieciešams

Darba iespējas Eiropas Savienībā

- Darba gaitu uzsākšanu citā valstī atvieglo **Eiropas Savienības nodarbinātības dienestu vienotais sadarbības tīkls (EURES)** - veido vairāk nekā 800 padomdevēju tīklu, kas ikdienā sazinās ar darba meklētājiem un darba devējiem visā Eiropā un aptver 31 valsti)
www.eures.europa.eu
- Galvenie darba gaitu uzsākšanas iemesli ārvalstīs: finansiālā situāciju valstī, nepietiekošs atalgojums strādājot specialitātē Latvijā, kā arī iespēja uzlabot valodu zināšanas un gūt jaunus iespaidus.

Augstāks atalgojums
Dzīves apstākļi
Gūti jauni iespaidi
Valodu zināšanas

Risks tikt apkrāptiem
Zemākas kvalifikācijas
darbs
Sveša apkārtējā vide

Mūžizglītība kā darba tirgus aktualitāte

Mācies visu mūžu!

- **Mūžizglītība** ir izglītības process cilvēka dzīves garumā, kas balstās uz mainīgām vajadzībām iegūt zināšanas, prasmes, pieredzi, lai paaugstinātu vai mainītu savu kvalifikāciju atbilstoši darba tirgus prasībām un savām interesēm un vajadzībām;
- Mūžizglītība apvieno **neformālo mācīšanos** (piem., pašmācības) ar **formālo** izglītību (mācību iestādēs iegūta kvalifikācija), attīsta iedzimtas spējas līdztekus jaunām kompetencēm.

Domājot par nākotni

Lai izlemtu, kura varētu būt tā nākotnes profesija, kurā kādreiz vēlētos strādāt, svarīgi apzināt gan sevi, gan profesiju pasauli un atrast to profesiju, kura varētu būt visatbilstošākā!

Tomēr rodas jautājumi par to:

**CIK PIEPRASĪTA ŠĪ PROFESIJA BŪS PĒC PIECIEM
VAI DESMIT GADIEM?**

**CIK DAUDZ PŪĻU BŪS JĀPIELIEK, LAI ATRASTU
ŠAJĀ PROFESIJĀ DARBU UN KĀDS BŪS KONKURENCES
LĪMENIS ŠAJĀ SPECIALITĀTĒ?**

Specialitāšu noteikšana, kurās prognozējams darbaspēka pieplūdums

Prognozējot izmaiņas
darbspējīgo cilvēku
skaitā

Prognozējot to cilvēku
daudzumu, kuri
varētu būt ekonomiski
aktīvi

Kā nosaka
darbaspēka
pieāvājumu?

Analizējot cilvēku profesijas
izvēli un faktoros, kuri
to nosaka
Kas cilvēkiem svarīgs?

Mana vieta darba tirgū

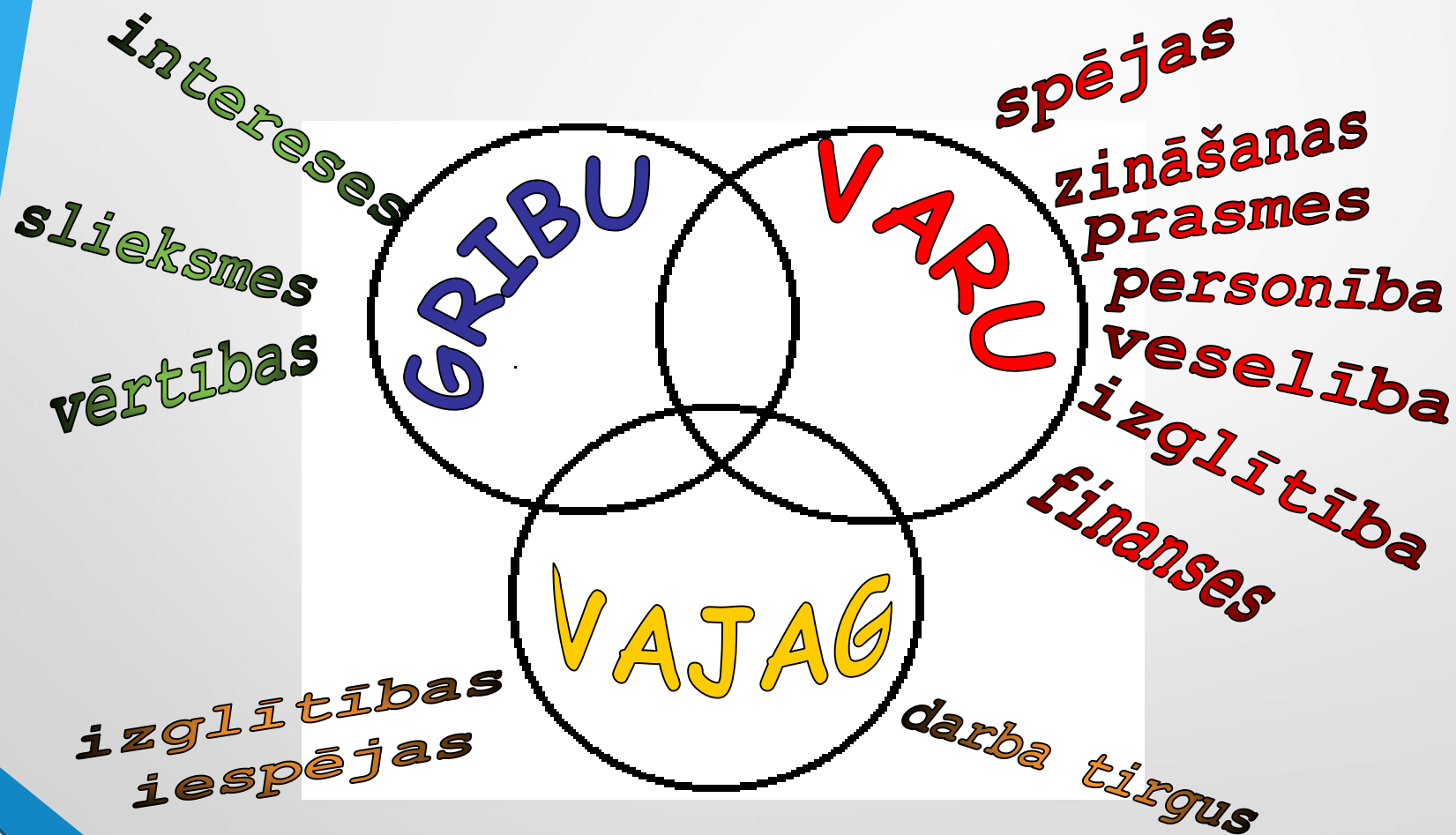
NEJAUŠĪBA vai pārdomātas rīcības REZULTĀTS

Domājot par savu dzīvi un karjeru nākotnē, svarīgi apzināties to, kā Tu vēlies dzīvot un kādu vietu tavā dzīvē varētu ieņemt Tava profesija! Lai sagatavotos pilnvērtīgi “darba tirgum”, ir svarīgi saprast, kurā vietā profesiju pasaulē Tu gribi sevi redzēt un kā to sasniegt!

Mēģini apzināt:

Aizrautīgi izzini visu par sevi,
izglītības iespējām un darba tirgu!

IEPAZĪSTI PROFESIJU PASAULI!

- Izzini profesiju daudzveidību un izpēti visas profesionālās darbības iespējas savās interešu jomās. Iespējams, kāds no taviem hobijiem var kļūt par Tavu profesiju un “pavadoni” darba tirgū!
- Noskaidro, kāds ir profesiju darba saturs, kas ietilpst speciālistu darba pienākumos!
- Ja Tevi ir ieinteresējusi kāda konkrēta vai vairākas profesijas, mēģini noskaidrot, kāda varētu būt šī speciālista darba ikdiena. Parunā ar kādu no jau esošajiem speciālistiem, izpēti šīs profesijas “aizkulises”!
- Uzzini par profesijai nepieciešamo izglītību, tās iegūšanas ilgumu un mācību iestādēm, kuras piedāvā apgūt Tev interesējošo specialitāti!

Gatavs “tirgoties”?

- Darba tirgus pamatprincipi darba devēja un darbinieka savstarpējās attiecībās savā ziņā ir un paliek “tirgus” principi:

- Uzsākot darba gaitas, pamatīgi jāizpēta darba **devēja piedāvājums** un jāpadomā, vai tas Tevi apmierina.
- Jāapzina arī savs piedāvājums - ko darba devējs no Tevis kā no darbinieka sagaida un **ko Tu vari darba devējam piedāvāt**.

Kā Tu vari veidot savu “piedāvājumu” kā darbinieks?

Kādas prasības pret potenciālo darbinieku izvirzīs darba devējs, noteikti būs atkarīgs no profesijas, kurā vēlēties strādāt, tomēr lielākajai daļai darba devēju izrādīs interesi par līdzīgām iezīmēm, kuras Tev piemīt:

Kā pieteikt sevi darba tirgū?

Ja esi nolēmis, ka beidzot vēlies darīt zināmu darba devējam par savu eksistenci, tad svarīgi sākt ar sagatavošanās darbiem

**Izvirzi profesionālo mērķi
(kādā profesijā gribi strādāt?)**

**Apzini darba vietas, uz kurām
Tu varētu pretendēt**

**Noskaidro prasības pret vēlamo
darbinieku (vai Tev tās piemīt?)**

**Apkopo informāciju par sevi
darba devējam CV**

**Dodies pie darba devēja ar savu
piedāvājumu**

Veido savu karjeru pats!

- NVA Karjeras pakalpojumu speciālisti - Tavs palīgs izglītības un profesijas izvēlē!
- Izmanto speciālistu padomus un konsultācijas!
- Iepazīsties ar informāciju patstāvīgai izglītības un profesijas izvēlei!
- Izpēti sevi! Plāno notikumus savā dzīvē, iepazīsti karjeras iespējas!
- Ja Tev ir aktuāla karjeras plānošana, darba meklējumi vai profesijas izvēle, mēs būsim priecīgi palīdzēt Tev šo svarīgo jautājumu risināšanā. Iesakām iepazīties ar šiem jautājumiem veltītajām sadaļām mūsu mājas lapā:

www.nva.gov.lv → Karjeras pakalpojumi.

ATŠKIRĪGAS ATTIEKSMES AIZLIEGUMA PĀRKĀPŠANA, DIBINOTO DARBA TIESISKĀS ATTIECĪBAS

Pretendentam ir tiesības celt prasību tiesā triju mēnešu laikā no dienas, kad saņemts darba devēja atteikums nodibināt ar viņu darba tiesiskās attiecības.

NB! Ja darba tiesiskās attiecības nav nodibinātas atšķirīgas attieksmes aizlieguma pārkāpšanas dēļ, pretendents nav tiesībs prasīt šo attiecību nodibināšanu piespiedu kārtā. – Darba likuma 34.pants.

DARBA UZSĀKŠANA AR DARBA LĪGUMU

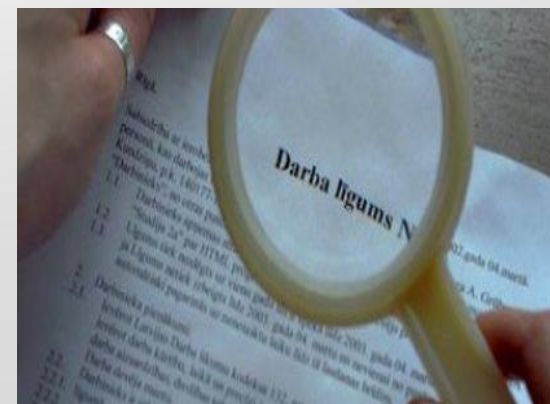
**Neuzsāc darbu bez rakstveidā noslēgta darba līguma!
Ja neesi noslēdzis rakstveida darba līgumu, Tu:**

- riskē nesaņemt apsolīto darba samaksu;
- zaudē sociālās garantijas;
- darba zaudēšanas gadījumā nesaņemsi bezdarbnieka pabalstu; nelaimes gadījumā ne Tu, ne Tavi tuvinieki nesaņems atlīdzību no valsts.

Pārlicinies, vai darba līgumā ir norādītas šādas lietas:

- datums, kad tiek uzsāktas darba attiecības;
- Tavs amats un darba pienākumi;
- Tava darba vieta;
- dienas vai nedēļas darba laiks;
- darba samaksas apmērs un izmaksas laiks

DARBA UZSĀKŠANA AR DARBA LĪGUMU

ATCERIES, ka darba devējs katru darba ņēmēju reģistrē VID, iesniedzot ziņas par darba ņēmējiem šādos termiņos ka:

- 1. par personām, kuras uzsāk darbu, – ne vēlāk kā vienu dienu, pirms persona uzsāk darbu, ja ziņas tiek sniegtas papīra formā;**
- 2. vai ne vēlāk kā vienu stundu, pirms persona uzsāk darbu, ja ziņas tiek sniegtas elektroniski elektroniskajā deklarēšanas sistēmā.**

Darbinieks par iesniegtajām ziņām var pārlicināties VID klātienē, vai ar EDS starpniecību.

ZIŅAS PAR PRETENDENTU UN DARBĀ PIETEKŠANĀS DOKUMENTI

Iegūtās ziņas un dokumentus drīkst darīt zināmus trešajām personām tikai ar pretendenta piekrišanu.

Sensitīvi personas dati — personas dati, kas norāda personas rasi, etnisko izcelsmi, reliģisko, filozofisko un politisko pārliecību, dalību arodbiedrībās, kā arī sniedz informāciju par personas veselību vai seksuālo dzīvi. - Fizisko personu datu aizsardzības likums.

NB! Ja darba devējs pārkāpj Darba likuma 38.panta nosacījumus – izpauž iegūtās ziņas trešajām personām, pretendentam/darbiniekam ir tiesības ar iesniegumu vērsties Datu valsts inspekcijā.

PĀRBAUDES LAIKS

Jūlijs

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Augusts

			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Septembris

							1
2	3	4	5	6	7	8	
9	10	11	12	13	14	15	
16	17	18	19	20	21	22	
23	24	25	26	27	28	29	
							30

Oktobris

		1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13	
14	15	16	17	18	19	20	
21	22	23	24	25	26	27	
28	29	30	31				

Pārbaudes laikā neieskaita pārejošas darbnespējas laiku un citu laiku, kad darbinieks nav veicis darbu attaisnojošu iemeslu dēļ.

- 1. Darba līgums ar pārbaudes laiku noslēgts 01.07.2013., pārbaudes termiņa beigas 30.09.2013. (ne ilgāk par trim mēnešiem);**
- 2. Darbiniekam no 16.09.2013. līdz 29.09.2013. – pārejoša darbnespēja (A, B lapa);**
- 3. Pārbaudes laiks pagarinās par 14 (četrpadsmit) dienām, t.i., līdz 14.10.2013. (ieskaitot).**

PĀRBAUDES LAIKS

Jūlijs

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Augusts

			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Septembris

						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
						30

Pārbaudes laikā darba devējam un darbiniekam ir tiesības rakstveidā uzteikt darba līgumu trīs dienas iepriekš.

Darbinieks pārbaudes laikā, t.i., 11.09.2013. rakstveidā uzteica darba līgumu, saskaņā ar Darba likuma 47.panta pirmās daļas nosacījumiem viņam pēdējā darba diena - 13.09.2013.

NB! Darba devējam un darbiniekam, uzteicot darba līgumu pārbaudes laikā, nav pienākums norādīt šāda uzteikuma iemeslu.

Darba devējam aizliegts uzteikt darba līgumu (arī pārbaudes laikā) ar grūtnieci, kā arī ar sievieti pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam, bet, ja sieviete baro bērnu ar krūti, — visā barošanas laikā. – DL 109.panta pirmā daļa.

Darba devējam nav tiesību uzteikt darba līgumu (arī pārbaudes laikā) darbinieka pārejošas darbnespējas laikā, kā arī laikā, kad darbinieks ir atvaļinājumā vai neveic darbu citu attaisnojošu iemeslu dēļ. – DL 109.panta trešā daļa.

PĀRBAUDES LAIKS

Ja darba devējs, uzteicot darba līgumu pārbaudes laikā, ir pārkāpis atšķirīgas attieksmes aizliegumu, darbiniekam ir tiesības celt prasību tiesā viena mēneša laikā no dienas, kad viņš saņēmis darba devēja uzteikumu.

Darba likuma 29.panta pirmā daļa - Aizliegta atšķirīga attieksme atkarībā no darbinieka dzimuma.

Darba likuma 29.panta astotā daļā - Ir tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību un atlīdzību par morālo kaitējumu. Strīda gadījumā atlīdzības par morālo kaitējumu apmēru nosaka tiesa pēc sava ieskata.

PAR DARBA LAIKU

dreamstime.com

- 1. Darba laiks ir laikposms no darba sākuma līdz beigām, kura ietvaros darbinieks veic darbu un atrodas darba devēja rīcībā, izņemot pārtraukumus darbā. – Darba likuma (DL) 130.p.**
- 2. Darbiniekam ir pienākums veikt darbu noteiktā darba laika ietvaros – DL 52.p.**
- 3. Darba devējam ir pienākums nodrošināt tādu darba organizāciju un darba apstākļus, lai darbinieks varētu izpildīt viņam noteikto darbu – DL 51.panta otrā daļa.**
- 4. Laika algu aprēķina atbilstoši faktiski nostrādātajam darba laikam neatkarīgi no paveiktā darba daudzuma – DL 62.panta otrā daļa.**
- 5. Darbinieks, kas veic virsstundu darbu vai darbu svētku dienā, saņem piemaksu ne mazāk kā 100 procentu apmērā no viņam noteiktās stundas vai dienas algas likmes – DL 68.panta pirmā daļa.**